

ÉRETTSÉGI VIZSGA • 2023. október 26.

BIOLÓGIA

EMELT SZINTŰ ÍRÁSBELI VIZSGA

minden vizsgázó számára

JAVÍTÁSI-ÉRTÉKELÉSI ÚTMUTATÓ

OKTATÁSI HIVATAL

Útmutató az emelt szintű dolgozatok értékeléséhez

1. Kérjük, **piros tollal** javítson!
2. Ha a kérdésre adott válasz hiánytalan, pipálja ki! Minden **pipa 1 pontot ér**. Fél pont nem adható. Amennyiben a kétpontos feladatot helyesen oldotta meg a vizsgázó, két pipát tegyen!
3. Ha egy feladatnak olyan helyes megoldása is van, mely a javítókulcsban nem szerepel, kérjük, hogy a javító fogadja el. Így járjon el a szinonim kifejezések esetében is (például *kloroplasztisz – zöld színtest*)!
4. A megoldókulcsban **ferde vonallal (/)** jeleztük az egymással egyenértékű helyes válaszokat.
5. A feladat végén a szürke mezős táblázatban **összesítse a pontszámokat!**
6. A teljes feladatsor végén az **összesítő táblázatban** adja meg az egyes feladatokra elért pontszámot, majd ezek összegeként az összpontszámot!
7. A választható esszéfeladatok melletti margón **pipával jelölje a helyes válaszokat**. A megoldókulcsban csak a tartalmilag fontos elemek, szakkifejezések, szókapcsolatok szerepelnek logikai sorrendben. Kérjük, hogy fogadja el az ettől eltérő sorrendű, de logikus felépítésű fogalmazást is – amennyiben a feladat nem rendelkezik ezzel ellentétesen. Végül, kérjük, összesítse a helyes válaszok pontszámát, és írja be az összesítő táblázat megfelelő mezőjébe!
Esszéfeladatban pont csak az irányító kérdéseknek megfelelő válaszokra adható.
8. Amennyiben a vizsgázó mindkét választható feladattal (A és B) foglalkozott, az értékelésnél a „Fontos tudnivalók” címszó alatt leírtakat vegye figyelembe!
9. Ha az a feladat, hogy a vizsgázó **egész mondatban fogalmazzon** – például az indoklásoknál, magyarázatoknál, esszében – csak nyelvileg helyes mondatok fogadhatók el. Kérjük, hogy a **helyesírási hibákért ne vonjon le pontot**, de az **értelemzavaró fogalmazást vagy az egymásnak ellentmondó válaszokat ne fogadja el!**

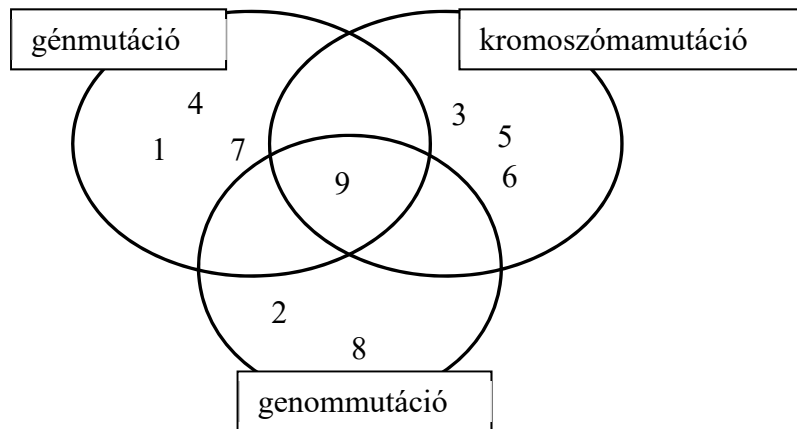
Eredményes munkát kívánunk!

I. Mutációk

9 pont

A feladat a követelményrendszer 6.1.2. pontja alapján készült.

Minden jó helyre írt szám 1 pont

II. Lucernacincér csapdázása

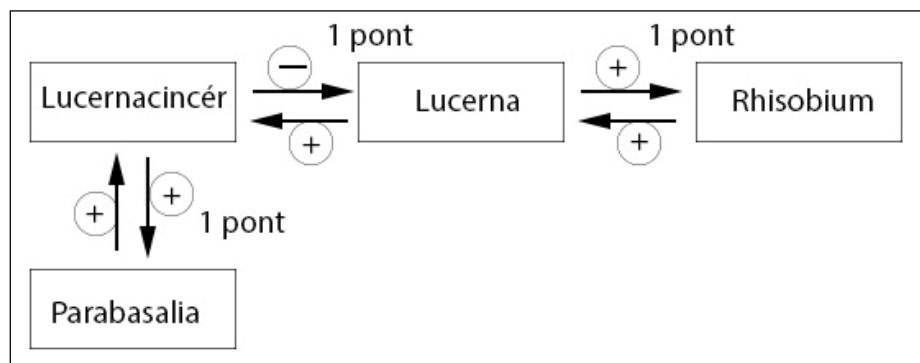
9 pont

A feladat a követelményrendszer 1.1.2., 3.4.3., 5.2.1. és 5.6.1. pontjai alapján készült.

Az ábra forrása: Imrei Zoltán és munkatársai: Lucernacincér (*Plagionotus floralis*) csapda fejlesztése vizuális és kémiai ingerek kombinálásával *Növényvédelem* 2018, 79 (54):8

Utolsó letöltés dátuma: 2023.06.14.

1. nem / nemzetség (genus) 1 pont
2. C és E 1+1 = 2 pont
3. Minden helyes jelpár 1 pont, összesen 3 pont

4. A vizuális inger hatásosabb, mint a kémiai inger, (de a kémiai inger megemeli a vizuális inger hatásosságát). *Másként is megfogalmazható.* 1 pont
5. A és D 1+1 = 2 pont

III. Álom, álom, téli álom...

10 pont

A feladat a követelményrendszer 2.2.3., 4.6.1., 4.8.1.6., 2.3.1., 3.4.3., 4.5.1. és 4.8.1.6. pontjai alapján készült.

Az ábra forrása: <https://segits.be/allathatarozo/europai-keleti-sun>

Utolsó letöltés dátuma: 2023.06.14.

1. gumós felületű zápfog	1 pont
2. szőr borítja / (nyáron) állandó testhőmérsékletű / elevenszülő (bármely kettő)	1 pont
3. (barna) zsírszövet	1 pont
4. a) a légzésszám / a légzési perctérfogat / az egyes belégzések mélysége / a belélegzett levegő térfogata / az alsó légutak (hörgők) átmérője (bármelyik)	1 pont
b) a szívfrekvencia / keringési perctérfogat / vérnyomás / pulzustérfogat (bármelyik)	1 pont
5. a) terminális oxidáció	1 pont
b) mitokondrium	1 pont
6. D	1 pont
7. A	1 pont
8. Nem tudnak elegendő tartalékot felhalmozni a testükben (a hőtermeléshez) Bármely, hasonló értelmű magyarázat elfogadható.	1 pont

IV. Izomdisztrófia

10 pont

A feladat a követelményrendszer 4.3.2., 6.1.1. és 6.1.2. pontjai alapján készült.

1. D és E	1+1 = 2 pont
2. kreatin-foszfát	1 pont
3. kreatin	1 pont
4. ADP	1 pont
5. C és D	1+1 = 2 pont
6. Fiú: 0,5 / 50%	1 pont
Leány: 0 / 0%	1 pont
7. $q = 1/3500 = 0,00029$	1 pont

V. Nézz és akkomodálj!

10 pont

A feladat a követelményrendszer 4.8.1.9. pontja alapján készült.

1. nő	1 pont
2. nő	1 pont
3. A	1 pont
4. C	1 pont
5. B	1 pont
6. C	1 pont
7. E	1 pont
8. A szemlencse rugalmasságának csökkenése miatt közelre kevésbé lát jól a személy, mivel a szemlencse domborulata nem nő a szükséges mértékben. / A szemlencse rugalmasságának csökkenése miatt nem képes megfelelő mértékben megtörni a szembe érkező fénysugarakat, ezért közelre kevésbé lát jól a személy. Másként is megfogalmazható.	1 pont
9. (időskori / öregkori) távollátás / öregszeműség (pressbiópia) domború / pozitív dioptriájú lencsével lehet korrigálni	1 pont

VI. Vírusok és prionok

10 pont

A feladat a követelményrendszer 2.1.6., 2.3.1., 3.1.1. és 4.8.5.1. pontjai alapján készült.

1.	RNS	1 pont
2.	Fehérje	1 pont
3.	Kén / S	1 pont
4.	Riboszóma / (D)ER	1 pont
5.	C	1 pont
6.	B	1 pont
7.	C	1 pont
8.	D	1 pont
9.	C	1 pont
10.	C	1 pont

VII. Sziklagyep

14 pont

A feladat a követelményrendszer 5.2.1., 5.2.3. és 6.3.1 pontjai alapján készült.

1.	Sodródás / drift	1 pont
	a kis populációméret miatt felgyorsuló allélgyakoróság-változások magyarázzák / alapító hatás.	1 pont

2.

2. táblázat

	homoki gurgolya	szilkés gurgolya	magyar gurgolya
gyakoróság	0,1429	0,3571	0,4286

A két érték helyes megadása esetén: 1 pont

3.

3. táblázat

együttes előfordulások az összes kvadrátban	tényleges (megfigyelt)	számított (független előfordulás esetén várt)
homoki - szilkés gurgolya	0,0714	0,0510
magyar - szilkés gurgolya	0,0714	0,1531
homoki - magyar gurgolya	0	0,0612

1 pont a megfigyelt, 1 pont a számított értékek helyes megadása esetén, összesen: 2 pont

4.

4. táblázat

	nyílt	lejtősztyepp
homoki gurgolya	0	0,4
szilkés gurgolya	0,3889	0,3
magyar gurgolya	0,6667	0

1-1 pont a nyílt gyepek és a lejtősztyepp értékek helyes megadása esetén, összesen: 2 pont

5.	A napi / évi hőmérséklet ingadozás mértéke a nyílt gyepekben nagyobb, a talaj / növényzet kisebb borítása / tömege miatt.	1 pont

6. Asszociáltság: mutualizmus / valamely, mindkét faj számára fontos környezeti tényező jelenléte
Elkülönülés: versengés (tűrőképeség-tartományok átfedése) / allelopátia / amenzalizmus 1+1 = 2 pont

7.

5. táblázat

	taposott	zavartalan
szilkés gurgolya	0,75	0,1
magyar gurgolya	0,25	1,0

Az adatok megadása: 1 pont

Következtetés: A szilkés gurgolya jobban tűri, a magyar gurgolya nehezebben viseli el a taposást. 1 pont

8. Bármely két jellemző káros hatás és következményének leírása 1+1 pont = 2 pont

Építkezés / útéptítés: területvesztés

Illegális hulladéklerakás: degradáció

Illegális tevékenység: motor / cross versenyek /tevékenység, növénygyűjtés: egyedek, élőhely pusztítása.

Áttételes emberi hatás a tájidegen fajok (akác, feketefenyő) betelepítése / behurcolása: területvesztés, kompetíció (árnyékolás), rágás (muflon).

Más jó példa is elfogadható.

VIII. Papagájtollak 8 pont

A feladat a követelményrendszer 6.2.1. pontja alapján készült.

A kép forrása: https://hu.wikipedia.org/wiki/Hull%C3%A1mos_papag%C3%A1j

Utolsó letöltés dátuma: 2023.06.14.

1. Sárga szülő: aaDd 1 pont

Fehér szülő: aadd 1 pont

2. Genotípus: AaDd

Fenotípus: zöld, összesen 1 pont

3. Minden fenotípus esetén az összes helyesen felírt genotípus megadása 1-1 pont, összesen 4 pont

A fenotípus relatív gyakoriságának megadása összesen 1 pont

A fenotípus relatív gyakorisága százalékos formában vagy tizedes törtként is megadhatók. A 9:3:3:1 nem fogadható el.

	zöld	kék	sárga	fehér
lehetséges genotípusok	AADD AADd AaDD AaDd	AAdd Aadd	aaDD aaDd	aadd
fenotípus relatív gyakoriság	9/16	3/16	3/16	1/16

Választható feladatok

IX.A.

Fehérjék az ember szervezetében

20 pont

Szerkezet és működés

10 pont

A feladat a követelményrendszer 4.6.1. és 4.8.5 pontjai alapján készült.

1. D és F 1+1 = 2 pont
2. peptid / N és C atomok közötti 1 pont
3. peptidkötések / amidcsoportok / O és N atomok közötti hidrogén 1 pont
4. Kovalens kötések (kénhidak) / ionos kötések / dipólus-dipólus kötések / hidrogénkötés / Van der Waals (diszperziós) kötések 1+1 = 2 pont
A fentiek közül bármelyik két kötés helyes megnevezése.
5. Hozzákapcsolódnak a helytelen térszerkezetű fehérjemolekulákhoz, és segítenek a természetes térszerkezet helyreállításában./ Segítenek a kialakuló fehérjemolekulák természetes konformációjának kialakításában. 1 pont
Más helyes válasz is elfogadható.
6. magas hőmérséklet / pH megváltozása / vízelvonószerek / nehézfémionok / szabad gyökök / baktérium vagy vírustoxinok 1 +1 = 2 pont
Más, a térszerkezetet károsító hatás is elfogadható.

Fehérjefunkciók az emberben

10 pont

1. aktin és miozin: Az izomszövetekben található filamentumok, az izomösszehúzódást teszik lehetővé. 1 pont
2. amiláz: Termelik a nyálmirigyek és a hasnyálmirigy, keményítőt / poliszacharidokat / oligoszacharidokat emészt a tápcsatornában. 1 pont
3. keratin: A bőrben, mechanikai / kiszáradás elleni védelem. 1 pont
4. fibrinogén: A máj termeli, a véralvadás fehérjéje / fibrinné alakul, majd hálót képez. 1 pont
5. vazopresszin/antidiuretikus hormon: A hipotalamusz termeli, a víz visszaszívását serkenti a vesében. 1 pont

Választható feladatok

IX.B Virágok és beporzók

20 pont

A méhfélék és a zsályák

10 pont

A feladat a követelményrendszer 3.4.1., 3.4.3., 3.4.4., 5.1.2. és 6.3.2 pontjai alapján készült.

A táblázat forrása: Tweraser, E., Weiniger-Höllrigl, S., 2001. Isolating mechanisms among six sympatric Salvia species in eastern Austria. 15th Symposium Biodiversität und Evolutionsbiologie, Bochum (poster abstract).

Ábra forrása: https://www.researchgate.net/figure/Interaction-of-a-bumblebee-and-a-Salvia-pratensis-flower-as-depicted-by-Meeuse-and-Morris_fig2_6405472

Utolsó letöltés dátuma: 2023.06.14.

1. mézelő méh – gyakori fadongó	1 pont
2. táplálkozás / mutualizmus	1 pont
3.	
A: termő / bibeszál	1 pont
B: csésze(levél)	1 pont
C: porzó / porzószál	1 pont
D: szírom / párta	1 pont
4. C	1 pont
5. Egy kísérlet leírása, melyben a fehér és a lila színhez különböző jutalom társul (pl. cukros lé az egyik, levegő a másik színű üvegben), majd a rovar megváltozott / vagy változatlan viselkedésének megfigyelése.	1 pont
<i>Más, logikusan felépített kísérlet terve is elfogadható.</i>	1 pont
6. Az előző kísérletben használt fehér és lila színű üvegek helyzetének megcserélése után a rovarok reakciójának vizsgálata.	1 pont
<i>Vagy más, az előző pontban leírt kísérlet megfelelő módosítása.</i>	

Esszé

1.	
három ellenlábás sejt,	1 pont
két segítő (kísérő) sejt	1 pont
egy petesejt	1 pont
ezek haploidok	1 pont
egy központi sejt	1 pont
ez diploid / két haploid sejt összeolvadásából jött létre	1 pont
2.	
vegetatív sejt – pollentömlőt hajt	1 pont
generatív sejt (számartó osztódás) – két hímivarsejt alakul ki	1 pont
egyik hímivarsejt összeolvad a petesejttel: diploid zigóta	1 pont
másik hímivarsejt összeolvad a központi sejttel: triploid sejt	1 pont